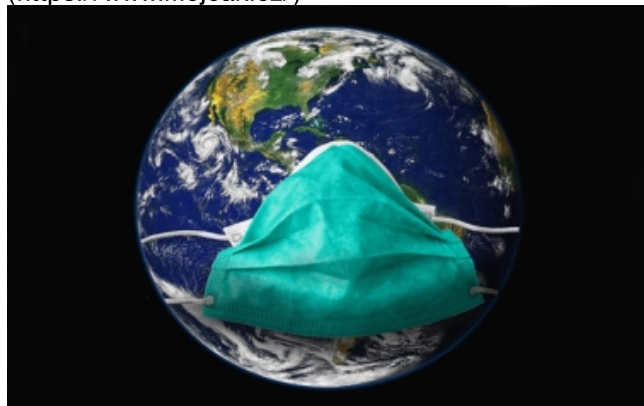

(<https://www.mojeak.cz/>)

(<https://www.mojeak.cz/>)

Zdroj: Shutterstock

COVID-19: Vliv koronavirové krize na práva cestujících v letecké, železniční a autobusové dopravě

NEJČTENĚJŠÍ ČLÁNKY

Doprava má v dnešním světě důležitý význam. Důležitost oblasti dopravy dokládá nejen to, že dopravní průmysl v Evropské unii („EU“) přímo zaměstnává okolo 10 milionů lidí a tvoří 5 % HDP, ale i skutečnost, že právě „díky“ přeshraniční přepravě osob došlo k rychlému rozšíření pandemie koronaviru (COVID-19) po celém světě.

JUDr. Bc. Tomáš Kočar
Advokát, Weinhold Legal

Mgr. Markéta Koblerová
Advokátní koncipientka, Weinhold Legal

Očekává se přitom, že dopravní průmysl bude jedním z nejvíce zasažených sektorů. V souvislosti s koronavirovou pandemií a s ní souvisejícími opatřeními („**koronavirová krize**“) však nelze zapomínat, že EU jako jediná geograficko-politická oblast na světě poskytuje cestujícím v letecké, železniční a autobusové dopravě ucelený soubor práv. Práva cestujících při zrušení či významném zpoždění dopravních spojů jsou na úrovni EU upravena především v následujících nařízeních:

- letecká doprava – nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. [261/2004](https://www.codexisuno.cz/9cX) („**Nařízení o letecké dopravě**“)
- železniční doprava – nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. [1371/2007](https://www.codexisuno.cz/9cY) („**Nařízení o železniční dopravě**“)
- autobusová doprava – nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. [181/2011](https://www.codexisuno.cz/9cZ) („**Nařízení o autobusové dopravě**“)

V tomto článku se tak věnujeme tomu, jakým způsobem může koronavirová krize ovlivnit práva cestujících v letecké, železniční, autobusové dopravě jim vyplývající primárně z těchto nařízení, a to zejména v případech zrušení nebo zpoždění dopravních spojů.

Letecká doprava

Nařízení o letecké dopravě zakotvuje cestujícím v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo zpoždění letu následující práva: právo na náhradu „paušalizované“ škody, právo na proplacení výdajů nebo přesměrování a právo na poskytnutí péče. Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě ze dne 28. května 1999 („**Montrealská úmluva**“), již je EU smluvní stranou, dále umožňuje cestujícím domáhat se náhrady „individualizované“ škody v případě zpoždění letu.

Podezření z nákazy COVID-19 jako důvod k odepření nástupu na palubu

Je-li cestujícím odepřen nástup na palubu letadla proti jeho vůli, má cestující právo na náhradu „paušalizované“ škody, právo na proplacení výdajů nebo přesměrování a právo na poskytnutí péče. Pokud však provozující letecký dopravce odepře cestujícím nástup na palubu z „přiměřených důvodů“ (např. ze zdravotních nebo bezpečnostních důvodů), cestujícím žádná práva dle Nařízení o letecké dopravě nevzniknou. Cestující, kterému byl odepřen nástup z důvodu podezření na COVID-19 (horečka, dušnost apod.), by tak musel spoléhat na „vlídnější“ ustanovení vnitrostátního práva či obchodní podmínky leteckého dopravce.

Krizová opatření jako mimořádná okolnost vylučující právo na náhradu škody

Nařízení o letecké dopravě poskytuje cestujícím právo na náhradu „paušalizované“ škody ve výši 250 EUR, 400 EUR nebo 600 EUR v závislosti na délce letu. Toto právo má cestující v případě, že (i) je mu proti vůli odepřen nástup na palubu, (ii) je zrušen let a není o zrušení s předstihem informován nebo (iii) došlo ke zpoždění letu v cílové destinaci alespoň o 3 hodiny (rozsudek Soudního dvora ze dne 23. října 2012, [C-581/10 a C-629/10 \(https://www.codexisuno.cz/9d0\)](https://www.codexisuno.cz/9d0)).

Liberační důvod v čl. 5 odst. 3 Nařízení o letecké dopravě však zbavuje provozujícího leteckého dopravce povinnosti k náhradě „paušalizované“ škody v případě, že dojde ke zrušení nebo zpoždění letu (nikoliv však odepření nástupu na palubu) z důvodu mimořádných okolností, kterým by nebylo možné zabránit, i kdyby byla všechna přiměřená opatření přijata (rozsudek Soudního dvora ze dne 19. listopadu 2009, [C-402/07 a C-432/07 \(https://www.codexisuno.cz/9d1\)](https://www.codexisuno.cz/9d1)). Obdobné ustanovení je obsaženo i v čl. 19 Montrealské úmluvy, podle něhož dopravce neodpovídá za škody způsobené zpožděním, je-li prokázáno, že on, jeho zaměstnanci a zprostředkovatelé učinili všechna opatření, která lze přiměřeně požadovat k tomu, aby se předešlo takové škodě, nebo že nemohli taková opatření učinit.

Pokud tedy státy přijmou v souvislosti s koronavirovou krizí opatření, kterým zakážou provozování určitých letů nebo volný pohyb osob způsobem, který neumožní let uskutečnit, bude možné taková opatření označit za mimořádnou okolnost zbavující provozujícího leteckého dopravce povinnosti k náhradě škody (pokyny Evropské komise pro výklad nařízení EU o právech cestujících v souvislosti s vývojem situace nákazy Covid-19 ze dne 18. března 2020; „**Pokyny**“). Tento liberační důvod by provozující letecký dopravce mohl využít i v případě, kdy by nedošlo k úplnému zákazu volného pohybu osob, ale volného pohybu mohly využít jen některé osoby (např. občané či obyvatelé daného státu). Provozující letecký dopravce by tak mohl let zrušit s odkazem na mimořádné okolnosti spočívající v krizových opatření i s předstihem na základě předpokladu, že let bude zrušen nebo se jej nikdo nezúčastní. Zrušení a nepochybně i zpoždění letu s odkazem na mimořádné okolnosti by provozující letecký dopravce mohl zdůvodnit i zájmem na ochraně zdraví posádky letadla (Pokyny).

„Odklad“ práva na přesměrování při nejbližší příležitosti

Cestující, jimž byl odepřen nástup na palubu proti jejich vůli nebo zrušen let, mají právo zvolit si mezi (i) náhradou ceny letenky spolu s případným zpátečním letem do původního místa odletu při nejbližší příležitosti; (ii) přesměrováním do cílové destinace při nejbližší příležitosti a (iii) v pozdější době podle přání cestujícího. V případě zpoždění letu o alespoň pět hodin má pak cestující právo na náhradu pořizovací ceny letenky spolu s případným zpátečním letem do původního místa odletu při nejbližší příležitosti.

S ohledem na koronavirovou krizi, uzavření hranic jednotlivých členských států EU a omezení volného pohybu osob na území EU je však zřejmé, že realizovatelnost práva cestujícího na přesměrování (resp. zpáteční let) „při nejbližší příležitosti“ je v současné době velmi omezená, ne-li nemožná. Pro cestujícího je tak vhodnější zvolit si právo na přesměrování „v pozdější době“ dle svého přání a s výhradou dostupnosti míst. Pokud si však cestující i přesto zvolí právo být přesměrován (resp. navrácen do původního místa odletu) při nejbližší příležitosti, nebude možné trvat na tom, aby provozující letecký dopravce zajistil přepravu cestujícího okamžitě. Tato povinnost provozujícího leteckého dopravce bude nepochybně splněna i v případě zajištění přepravy cestujícího s určitým časovým odstupem, tzn. jakmile bude to bude po praktické stránce realizovatelné. V konečném důsledku je tedy představitelné, že přesměrování (resp. zpáteční let) „při nejbližší příležitosti“ bude uskutečněn až po skončení koronavirové krize (např. i za několik týdnů či měsíců).

Právo na poskytnutí péče trvá po dobu koronavirové krize bez omezení

Cestující mají v případě odepření nástupu na palubu právo na poskytnutí péče. Za splnění stanovených podmínek mají cestující toto právo i v případě zrušení nebo zpoždění letu. Právo na poskytnutí péče sestává z práva na poskytnutí (i) občerstvení v rozsahu přiměřeném čekací době; (ii) ubytování, pokud se pobyt na alespoň jednu noc stane nezbytným nebo se nezbytným stane pobyt delší než zamýšlený cestujícím; (iii) přepravy mezi letištěm a místem ubytování a (iv) dvou telefonních hovorů nebo zpráv. Cestující přitom neztrácí právo na poskytnutí péče ani v případě, kdy je let zrušen nebo

zpožděn z důvodu mimořádných okolností. Provozující letečtí dopravci tak případně musejí poskytovat cestujícím péči po celou dobu trvání těchto mimořádných okolností, a to bez ohledu na cenu uhrazenou za letenku. Pokud tedy cestující zrušeného letu například stále čekají na přesměrování, které je v současné době nerealizovatelné, mají možnost se po dobu čekání na přesměrování (jakkoliv může trvat i několik dní či týdnů) domáhat mimo jiné zajištění přiměřeného občerstvení či ubytování v hotelu (resp. proplacení vynaložených nákladů). Povinnost provozujícího leteckého dopravce poskytovat cestujícím péči je tak i v době koronavirové krize v zásadě časově neomezená, což nedávno kritizovala i Mezinárodní asociace leteckých dopravců (IATA).

Železniční doprava

Cestujícím v železniční dopravě mohou při zpoždění vlakového spoje vzniknout obdobně jako cestujícím v letecké dopravě tři druhy práv: právo na náhradu jízdného a přesměrování, právo na pomoc a za určitých podmínek i právo na „paušalizovanou“ náhradu škody. Vedle toho může cestujícím v případě zpoždění nebo odřeknutí (zrušení) spoje vzniknout také právo na náhradu „individualizované“ škody.

Podezření z nákazy COVID-19 jako důvod k vyloučení cestujícího z přepravy

Přípojek A k Úmluvě o mezinárodní železniční přepravě (COTIF) ze dne 9. května 1980, ve znění pozměňovacího protokolu ze dne 3. června 1999 („COTIF“), již je EU smluvní stranou, umožňuje v obchodních podmínkách stanovit, že cestující, kteří představují nebezpečí pro bezpečnost a pořádek provozu nebo pro bezpečnost spolucestujících, mohou být vyloučeni z přepravy a nemají nárok na vrácení jízdného a dovozného za zavazadla. Pokud by tedy obchodní podmínky takové ustanovení obsahovaly, mohl by železniční podnik vyloučit cestujícího s podezřením na nákazu COVID-19 z přepravy bez možnosti žádat vrácení jízdného a dovozného za vozidla.

„Odklad“ práva na přesměrování při nejbližší příležitosti

Lze-li důvodně očekávat zpoždění příjezdu vlaku do cílové destinace o více než 60 minut, musí být cestujícímu nabídnuta možnost volby mezi (i) náhradou ceny jízdenky spolu s případnou zpáteční přepravou do výchozí stanice při nejbližší příležitosti, (ii) pokračováním nebo přesměrováním do cílové stanice při nejbližší příležitosti nebo (iii) později podle přání cestujícího.

Pokud jde o zpáteční přepravu nebo přesměrování „při nejbližší příležitosti“, uplatní se i zde to samé, co bylo uvedeno ve vztahu k právům cestujících dle Nařízení o letecké dopravě. Provedení přepravy cestujícího „při nejbližší příležitosti“ bude splněno i v případě, kdy k přepravě dojde, jakmile to bude objektivně možné – tedy až budou uvolněna případná restriktivní opatření zavedená daným členským státem EU. Cestující, který si zvolí přepravu „při nejbližší příležitosti“, tak musí počítat s tím, že uskutečnění přepravy může s ohledem na trvání koronavirové krize trvat poněkud déle. Lze proto doporučit cestujícím, aby v případě zpoždění spoje volili spíše pokračování nebo přesměrování do cílové stanice později podle svého přání.

Krizová opatření omezují, resp. vylučují právo na náhradu škody

V případě že dojde ke zpoždění vlakového spojení a cestujícímu není poskytnuta náhrada jízdného (spolu s případnou zpáteční přepravou do výchozí stanice při nejbližší příležitosti), má cestující vedle práva na pokračování nebo přesměrování, resp. zpáteční přepravu také právo na náhradu „paušalizované“ škody v minimální výši 25 % (při zpoždění o 60–119 minut) či 50 % (při zpoždění o více 120 minut a více). Obchodní podmínky železničních podniků však mohou stanovit, že odškodnění až do částky 4 EUR nebude cestujícím vypláceno. Pokud by obchodní podmínky takové ustanovení obsahovaly a v souvislosti s koronavirovou krizí došlo ke zpoždění spoje, cestujícím některých (zejména kratších) vlakových spojů by právo na náhradu „paušalizované“ škody vůbec nevzniklo. Omezit právo cestujících na odškodnění nad částku 4 EUR však není možné, a to ani s odkazem na mimořádné okolnosti (rozsudek Soudního dvora ze dne 26. září 2013, C-509/11).

Cestující také nemají nárok na náhradu „paušalizované“ škody v případě, kdy o zpoždění spoje (např. v důsledku krizových opatření zavádějících preventivní zdravotní kontroly cestujících) byli informováni před koupí jízdenky nebo pokud zpoždění vzhledem k pokračování jiným dopravním spojením nebo přesměrování nedosáhne 60 minut.

Pokud jde o „individualizovanou“ škodu vzniklou cestujícím v důsledku odřeknutí (zrušení) či zpoždění spoje, dopravce je odpovědností za škodu podle COTIF zproštěn, je-li odřeknutí (zrušení) či zpoždění spoje vyvoláno okolnostmi, které nemají původ v železničním provozu a dopravce těmito okolnostem nemohl zabránit a nemohl odvrátit jejich následky přesto, že vynaložil péči odpovídající situaci (tzv. mimořádné okolnosti). Jelikož krizová opatření přijatá v souvislosti s koronavirovou krizí budou splňovat výše uvedenou liberační podmínku, nebude dopravce povinen nahradit cestujícím individualizovanou škodu vzniklou odřeknutím (zrušením) či zpožděním spoje.

Právo na pomoc trvá po dobu koronavirové krize bez omezení

Cestující mají v případě zpoždění vlaku o více než 60 minut právo na poskytnutí (i) občerstvení v množství odpovídajícím čekací době (je-li ve vlaku nebo ve stanici k dispozici nebo může být za přiměřených okolností dodáno), a pokud je to uskutečnitelné, mají také právo na (ii) ubytování a přepravu mezi železniční stanicí a místem ubytování (je-li nutný pobyt na alespoň jednu noc, nebo je nutný další pobyt cestujícího) a na (iii) přepravu z vlaku do železniční stanice, pokud vlak uvízl na trati, do náhradní výchozí stanice nebo do cílové stanice.

Koronavirová krize se nedotýká práva cestujících na zajištění přiměřeného občerstvení v případě zpoždění spoje. To stejné platí pro povinnost zajistit cestujícím ubytování včetně přepravy do místa ubytování a zpět a přepravu při uvíznutí vlaku, jelikož zajištění těchto práv cestujícím bude zásadně vždy fyzicky uskutečnitelné. Cena uhrazená cestujícím za vlakovou přepravu nebo doba trvání mimořádných opatření znemožňující řádně provést přepravu přitom nehrají roli.

V případě uvíznutí vlaku však bude připadat v úvahu, že zajištění přepravy cestujících nebude s ohledem na možná omezení volného pohybu osob přijatá členskými státy EU možné uskutečnit okamžitě. V takovém případě však podle našeho názoru právo cestujícího ani přes nemožnost okamžitého splnění této povinnosti ze strany železničního podniku nezanikne. Cestujícímu tak bude toto právo na pomoc trvat až do doby, než bude po odpadnutí překážek dopraven do náhradní výchozí stanice nebo do cílové stanice.

Autobusová doprava

Cestující, kteří jsou přepravováni autobusovou nebo autokarovou linkovou dopravou na vzdálenost (až na výjimky) 250 km a více, mají podle Nařízení o autobusové dopravě v případě zrušení nebo zpoždění spoje právo na náhradu jízdného nebo na přesměrování, právo na pomoc a za určitých podmínek i právo na náhradu škody.

„Odklad“ práva na přesměrování při nejbližší příležitosti

Je-li spoj zrušen nebo opožděn při odjezdu o více než 120 minut, má cestující právo zvolit si mezi (i) pokračováním nebo přesměrováním do cílové destinace při nejbližší příležitosti a (ii) náhradou jízdného a případnou zpáteční přepravou do původního místa odjezdu při nejbližší příležitosti. Pokud dopravce nenabídne cestujícímu možnost takové volby, má cestující vedle práva na náhradu jízdného a zpáteční přepravu při nejbližší příležitosti také právo na náhradu škody ve výši 50 % ceny jízdného.

Ve vztahu k přesměrování (resp. zpáteční přepravě) „při nejbližší příležitosti“ přitom i zde platí to, co bylo řečeno výše. Jelikož koronavirová krize neumožňuje plnou realizovatelnost tohoto práva, bude povinnost dopravce zajistit přesměrování (resp. zpáteční přepravu) cestujícího „při nejbližší příležitosti“ splněna i v případě, že k němu dojde s určitým časovým odstupem.

Krizová opatření nevyklučují právo na náhradu jízdného nebo na přesměrování a na náhradu škody

Právo na náhradu škody ve výši 50 % ceny jízdného v případě zrušení nebo zpoždění spoje je v autobusové a autokarové dopravě vázáno výlučně na nesplnění povinnosti dopravce nabídnout cestujícímu možnost volby mezi pokračováním nebo přesměrováním do cílové destinace a náhradou jízdného a případnou zpáteční přepravou do původního místa odjezdu. Nařízení o autobusové dopravě přitom neumožňuje osvobození dopravce od povinnosti nabídnout cestujícímu volbu mezi přesměrováním (pokračováním) a náhradou jízdného spolu s případnou zpáteční přepravou ani od povinnosti poskytnout cestujícímu náhradu škody, jestliže ke zrušení nebo zpoždění spoje dojde v důsledku mimořádné okolnosti. Krizová opatření přijatá v návaznosti na koronavirovou krizi vedoucí ke zrušení nebo zpoždění spoje tak nemají na výše uvedená práva cestujících žádný vliv a cestující tak bude mít i za těchto okolností právo na náhradu jízdného s případnou zpáteční přepravou nebo na přesměrování a případně i právo na náhradu škody.

Možnost dopravce „zastopovat“ náklady na ubytování po dvě noci

Dojde-li ke zrušení spoje s plánovanou délkou více než 3 hodiny, případně zpoždění takového spoje již při odjezdu o více než 90 minut, má cestující právo na poskytnutí (i) občerstvení v množství odpovídajícím čekací době nebo zpoždění (je-li v autobuse nebo v terminálu dostupné nebo lze-li je bez větších obtíží dodat), (ii) ubytování, pokud se pobyt na alespoň jednu noc stane nezbytným, a (iii) přepravy mezi autobusovým terminálem a místem ubytování.

Koronavirová krize nemá vliv na povinnost dopravce zajistit cestujícím občerstvení v přiměřeném rozsahu, a to bez ohledu na cenu uhrazenou za jízdenku nebo dobu trvání mimořádné okolnosti znemožňující uskutečnění spoje, resp. přesměrování. Za dodržení zásady přiměřenosti a dostupnosti tak budou mít cestující právo na poskytnutí občerstvení i v případě, kdy celkové náklady na ně podstatně přesáhnou cenu jízdného.

Autobusoví dopravci nicméně mohou omezit celkové náklady za ubytování na 80 EUR/cestující/noc, avšak nejvýše na dvě noci. Dojde-li tedy ke zrušení nebo zpoždění spoje v důsledku koronavirové krize a cestujícím vznikne právo na zajištění ubytování, bude dopravce oprávněn omezit náklady na ubytování cestujícího celkovou částkou 160 EUR za dvě noci. Na třetí a další noc se však toto omezení nevztahuje. Bude-li tedy cestující muset zůstat ubytován v daném místě po delší dobu (např. při čekání na přesměrování), bude mít nárok na zajištění ubytování (příp. proplacení výdajů) za třetí a další noc vždy v plné výši. Právo cestujících na zajištění ubytování je tak i podle Nařízení o autobusové dopravě časově neomezené.. Upozorňujeme však, že podle [čl. 23 odst. 2 \(https://www.codexisuno.cz/9d3\)](https://www.codexisuno.cz/9d3) Nařízení o autobusové dopravě cestujícím právo na zajištění ubytování a přepravy mezi autobusovým terminálem a místem ubytování nevzniká v případě zrušení či zpoždění spoje způsobeného povětrnostními podmínkami nebo velkými přírodními pohromami, ohrožujícími bezpečný provoz autobusu nebo autokaru. Ačkoliv se domníváme, že koronavirová krize nespadá pod tento liberační důvod (viz také implicitní závěry vyplývající z Pokynů a skutečnosti, že došlo k rozšíření Fondu solidarity EU vzhledem ke koronavirové krizi), dokážeme si představit, že názor Soudního dvora EU bude odlišný a znemožní cestujícím domáhat se práva na zajištění ubytování a související přepravy. Ačkoliv to považujeme za nepřilíš realistické, definitivní odpověď na tuto otázku poskytne jen Soudní dvůr EU.

Závěr

Je zřejmé, že koronavirová krize bude mít dopad na některá práva cestujících v letecké, železniční i autobusové dopravě při zrušení či zpoždění dopravního spoje, příp. odepření přepravy. Dotčeno bude zejména právo cestujících na náhradu škody. Ovlivněno však bude i právo cestujících domáhat se přesměrování při „nejbližší příležitosti“, jelikož takové okamžité přesměrování nebude v mnoha případech za současného stavu realizovatelné. Práva cestujících spočívající v poskytnutí pomoci, jako je zejména právo na zajištění občerstvení a ubytování, však zůstanou i za těchto mimořádných okolností až na výjimky nedotčena.

I přes výše uvedené je však nutné uvést, že tato unijní nařízení neupravují situace, kdy cestující není schopen cestovat (např. v důsledku krizových opatření omezujících volný pohyb osob) nebo se nehodlá zúčastnit přepravy z vlastní vůle (např. z obavy o vlastní zdraví). Tyto případy jsou mnohdy upraveny ve vnitrostátním právu, převážně však v obchodních podmínkách dopravců. Pokud tedy některý členský stát EU zavedl povinnost poskytnout cestujícím finanční kompenzaci či voucher za neuskutečnění zrušeného spoje s ohledem na koronavirovou krizi, budou se cestující moci domáhat těchto svých práv na základě vnitrostátního práva. Jestliže taková vnitrostátní opatření přijata nebyla, závisí zásadně na dopravci, jakým způsobem se k daným situacím postaví a zda cestujícím poskytne nějakou kompenzaci (např. finanční náhradu, voucher či letecké míle), nebo se bude bránit splnění dříve sjednaného závazku (např. s odkazem na nemožnost plnění).

Weinhold Legal

Vaše hodnocení ★★★★★

Hodnotili 4 čtenáři ★★★★★

(/clanky/obcanske-pravo/covid-19-vliv-koronavirove-krize-na-prava-cestujících-v-letecke-zeleznicni-a-autobusove-doprave)

(<https://www.mojeak.cz/>)

(<https://www.mojeak.cz/>)

(<https://www.mojeak.cz/>)